

Trinitatis Kirkes Kirkegaard ud til Kiøbmager-Gade er indhegnet med en lang Brandmuur, som er ziret med et høyt Steen-Portal, over hvilket sees Kong Kristian den Fierdes Navn en Chiffre. Ligeledes er ogsaa Kirkegaarden paa den anden Side af det astronomiske Taarn ud til Landemærket indhegnet med en Brandmuur.

Hvad som allermeest distingverer Trinitatis eller Trefoldigheds Kirke, er dens runde og platte Taarn, der er indrættet til astronomiske Observationer.

Dette **runde astronomiske Taarn** er i Henseende til sin Bygnings-Maade uimodsigelig konstigt bygt. Om dette Taarn siger N. Slange i Kong Kristian den Fierdes Histories IV Deel pag. 1141

„at Kong Kristian den Fierde havde Selv giort Tegningen til det astronomiske Taarn og ladet det fuldføre ved Bygmesteren Steen Winkel under Mag. Christen Lumborgs eller Longomontanus, som Professor i Astronomien, hands Opsyn. Samme Taarn er fra Jorden høyt 55 1/2 Alen, foruden Jernværket oven paa, som er tre Alen høyt. Oven paa Taarnet, hvor det er tækket med Kobber og fladt, er det i Linie tvært over 76 Alen. Men naar Snoren gaaer fra det øverste af Jernværket til den anden Side lige derimod, er Viidheden over 84 Alen. Paa de øverste indrættede Kamre er indrættet et Observatorium til den ædle Stiernekonstes og Himmels Betragtningens Videnskab at øve, fortsætte og forbedre. Hvortil og sammestæds findes og haves ved Haanden de fornødne Instrumenter. Kongen lod og udi eet af disse Kamre indsætte til Forvaring den vidt berømte Danske Astronomi Tyge Brahes store Messing-Globus, hvorpaa Stierneerne vare udstukne. Inden i Taarnet er lagt og muret et Gulv eller Hvælvning, som sneglevis gaaer fra det nederste af Jorden skak op til det øverste, og kan man derpaa med Heste og Vogn kiøre op lige til den Indgang, som er til forbemeldte Observatorium Astronomicum.“

Aar 1637 den 7. July lagde Kong Kristian den Fierde den første Grundsteen til dette Runde Taarn.

Vi betragte nu det runde astronomiske Taarn først udvendig.

Professor Peder Horrebow i sine Opera Mathematic. Physica Tom. III pag. 15 sætter Taarnets Maal paa en anden Maade, naar han siger:

Assurgit (Turris) in Altitudinem Centum & quindecim Pedum, trium Pollicum Rhenanorum sive Danicorum; Cujus Altitudinis sibi vindicat Murus solidus Pedes centum & undecim; Cancelli vero, sive Septum reticulatum ferreum Superne quatuor Pedes, tres Pollices. Diameter Turris, quatenus Muro constat, est Pedum quadraginta octo, Pollicum quatuor. Cancellorum vero, sive Operis reticulati, Diameter quinquaginta quatuor Pedum.

Denne Forskiæl i de ansatte Maal har sin Oprindelse deraf, at det Danske Fodmaal eller Alenstok har i Kong Kristian den Fierdes Tid været kortere end det nu omstunder er, hvilken Aarsag Professor Peder Horrebow ogsaa anfører i bemelte Skrift Tom. III pag. 18. Taarn-Muren er 111 Fod høj; Jernværket oven for Muren er 4 Fod 3 Tomer høyt. Taarnets Diameter eller Tværmaal (med Muren iberegnet) er 48 Fod 4 Tomer, men Tralværkets Diameter er 54 Fødder.

Indgangen til dette runde astronomiske Taarn er ziret med et Portal af Sandsteen, som er elleve Alen høyt. Taarn-Porten eller Indgangen til Taarnet er sex Alen høj og næsten fire Alen bred. Midt over Døren sees Kong Friderik den Fierdes dobbelt Chifre med Krone over, og paa hver Side deraf sees Kong Kristian den Fierdes Navn en Chiffre med Krone. Ved hver Side af Taarnets Port sees i tvende Stene af Portalet følgende Latinske Inscription udhuggen, hvilken giver en tydelig Forklaring om Kongens høypriselige Hensigt med denne Kirkes og Taarns Bygning. Paa den høyre Side af Portalet læses disse Ord:

Soli Triuni Deo S. Qvam Spectas, Hospes, Ædem Sacram, Augustam Musarum Sedem, Mathematicam Speculam, Fundatoris Munificentia inventorum & Artificum ingeniis omnique Cultu cum Veterum Magnificentia certantem Terris nostris olim Aug. Caput datum, Nunc vero cæleste depositum, Rex Danicæ & Norrigiæ Gloriosissimæ Memoriae Christianus Quartus Fundavit, Et Dei Ter Opt.

Max. Gloriae consecravit, statuens Sua Manu primum Regalis hujus Structuræ Lapidem. Anno J. Chr. MDCXXXVII VII Julij.

Paa den venstre Side af Portalet læses disse Ord:

Qvod Pia Cura Regis in Cælis Gloriosissimi Domini Christiani Quarti Fundatum est, Tergeminum Daniæ Majestatis Monumentum, Sacrosanctæ Trinitatis Templum, Librarium Palatium & admirandi Operis Stellæburgum, Aug. Dan. & Nor. Rex Fridericus Tertius perfecit, et quod gloriosum Felix Faustumque sit, Pietati & publicæ Studiorum Utilitati Dicavit Anno J. Chr. MDCLVI.

I forrige Tider fra Ildebranden stod følgende Inscription malet paa Væggen eller der uden til paa Muren ved Hvælvningen:

Christianus Quartus condidit in Consilium adhibens Celeberrimum Astronomum Christianum Longomontanum, in Academia Professore & Tychoonis Braheii Discipulum. Altitudo Turris est centum quinquaginta Pedum; Diameter in Suprema Pedum Sexaginta (Her vare otte Linier udslættede) Non Pedibus modo ascendi ad eam potest, sed etiam equitando, imo & Aurigando, ac junctos ante Currum agendo Equos, Quo Modo Reges illuc aliquoties ascendisse constat. Midt paa Taarnet uden til paa Muren strax neden for Jern-Gitterværket staaer med forgyldte Bogstaver denne hieroglyphiske Inscription: Doctrinam & — Dirige יהוה in 16 42.

Hvilket skal læses saaledes:

Doctrinam & Justitiam Dirige Jehove in Corde Coronati Regis Christiani Quarti 1642.

Denne Inscription har givet Professor Theologiæ Dr. Thomas Bang Andledning til at skrive en Traktat derom under Titel: Phosphorus Inscriptionis Hierosymbolicæ, trykt in Folio Hafniæ 1648. Taarnets Aftegning i Kobber sees i Thuras Hafn. Tab. XC.

Taarnets indvendige Bygning finder neppe sin Lige; thi man gaaer op fra det nederste af indtil det øverste, ligesom af en Vindel-Trappe, dog uden Trin, men med en jævn Opgang, der er belagt med Klinker eller Muursteen. Thi i Taarnets Centrum eller Middelpunkt er andlagt en Cylinder eller huul Grundstøtte, som gaaer fra

Grunden til det øverste. Imod denne Grundstøtte hviler ved den høyre Haand den omløbende Snegle-Hvælvning, som man bliver ved at gaae paa; men ved den venstre Haand hviler samme Snegle-Hvælvning paa Taarnets udvendige Muur. Denne flade og tykke Hvælvning er af den Bredhed og tillige af saadan Styrke, at man endog med Heste og Vogn kand kiøre op og ned ad Taarnet.

Thi nogle af de Danske Konger ere til Vogns kiørte derop. Den Russiske Czar eller Keyser Peter I Alexiowitz den Store, (medens han opholdt sig i Kiøbenhavn) Aar 1716 reed ofte op og ned her. Hands Gemahlinde, Keyserinde Catharina, kiørte samme Tid her op i en Kareth med sex Heste for.

Øverst paa Taarnets flade Overdeel er det rætte astronomiske Observatorium; thi paa alle Sider gives her en frie og ubehindret Udsigt allevegne rundt omkring. Paa dette Observatorium betragtede bemælte Russiske Czar Peter I den Store ved Hielp af de da værende matematiske og astronomiske Instrumenter nogle Gange gandske nøye den Plæt, som den 13. Octobr. 1716 lod sig see i Solen. Derefter da Planeten Venus paa samme Tid nærmede sig til Meridianen, besaae Czar Peter I ogsaa dette Himmel-Syn med stor Fornøjelse, hvorpaa han reed ned af Taarnet igien, ligesom han ogsaa samme Gang havde redet derop.

Iblant de astronomiske Instrumenter, som i Stadens oftoommældte Ildebrand bleve her af Ilden fortærede, og hvis Tab desto meere beklages, var den rare og kostbare Globus Cælestis, som den berømte Danske Astronomus Tycho Brahe haver ladet forfærdiget, men selv indrættet og afdeelt med Grader. Den stod paa en ziirlig udarbejdet Fod, som var næsten fem Fod høy. Tycho Brahe siger selv i sin Astronom. Instauratæ Mechanica, at den holdt sex Fod i Diameter eller Tværsnit; men Professor Peder Horrebow siger paa ovenmældte Stæd, at den holdt fire Siællandske Fod. Begge Efterretninger kand være rigtige uden al Modsigelse, eftersom det Siællandske Maal har i Tycho Brahes Tid været mindre end det nu omstunder er. Denne konstige Messing-Globus havde samme Skiæbne som Resten

af Tycho Brahes samtlige astronomiske Instrumenter, hvilke blev bortførte fra Danmark til ham i Prag Aar 1598, men siden efter hans Død sammestæds Aar 1601 ere adspredte hist og her omkring i Verden.

Gassendus in Vita Tychonis Brahæi Libr. VI pag. 216, 217 fortæller følgende:

„Tycho Brahes Instrumenter have haft følgende Skiæbne: Først bleve hands smaa Instrumenter, og siden de store forflyttede fra Danmark til Bøhmen. Siden bleve de overbragte fra Prag til Benatica, og fra Benatica atter til Prag og indsatte i Keyser Rudolphs II Hauge. Siden fra Keyserens Hauge til Jacob Curtii Huus. Da Tycho Brahe var død, befrygtede Keyser Rudolph, at disse skiønne Instrumenter skulle blive adspredte, derfor ville han selv beholde dem. Derpaa tilkiøbte han sig dem alle af Tycho Brahes Arvinger for to og tyve Tusinde Kroner. Bemælte Jacob Curtius blev befalet af Keyseren, at han skulle bevare dem i sit Huus og have Opsyn med dem. Imidlertid var det ingen tilladt at benytte sig af dem; men denne Skatt blev giemt i Mørket. I denne Mands Huus forbleve de staaende indtil de store Uroligheder, som efter Keyser Rudolphs Død Aar 1619 opkom i Bøhmen. Da Hovedstaden Prag blev erobret af de Pfalziske, bleve disse Instrumenter borttagne og ruinerede, thi dels bleve de sønderslagte og anvendte til andet Brug, dels splittede ad, saa at man aldrig fik at viide, hvor de kom hen, uden allene den store Globus; saa at dersom ikke Tycho Brahe selv havde skrevet sin Bog, Astron. Instaur. Mechanica kalden, saa havde man aldrig vidst noget af hands astronomiske Instrumenter at sige, eller havt mindste Idee og Begreb om deres Indretning og den rare Samling af dem. Derefter blev den konstige og kostbare Globus bortført til den biskoppelige Stad Neisse i Schlesien og foræret til Jesuiternes Collegium, hvor den blev bevaret. Men da Printz Uldrik, den Danske Kong Christian den Fierdes Søn, indtog Staden Neisse i den Tydske Krig, kiendte han samme Globus og lod den føres derfra at overbringes til Danmark, hvor den blev med stor Høytidelighed hensat paa det Kongelige Universitet i Kiøbenhavn”.

Herom kand tillige efterlæses Ludv. Holbergs Danmarks Riges Histor. Tom. II pag. 774, 775 &c. og R. Brockmans Liig-Tale over Printz Ulrik, Kong Kristian den Fierdes Søn.

Efter at denne konstige og kostbare Globus Cælestis var af Kongen skiænket til det Kongelige Universitæt, blev den med stor Høytidelighed her hensat i Forvaring. Og paa Væggen i det Værelse, hvor den stod, blev fæstet en Tavle, paa hvilken stod at læse følgende Latinske Inscription, som forklarer, hvorledes denne Globus Cælestis kom tilbage til Danmark:

Sive Hospes, Sive Inquilinus Es, Bene Adsis. Hoc Æneum Cæli Simulacrum, Qvod Vides, Ingenio & Impendio Tychonis Brahe Ad Astronomicas Observationes In Insula Hvenna Efformatum Est. Nihil Ad Artis Perfectionem Ætas Nostra Illustrius Contulit; Nornen Uraniburgo Dedit; Daniæ Famam. Cum Plusculos Annos Cæli Motum Felici Apud Nos Successu Monstrasset, Moveri Cæpit, Et Exteris Cessit. Primo Benaticam, Mox Pragam, Inde Niesiam Defertur. Ita Quas in Cælo Vices Designat, in Terra Patitur. Tandem Capta Niessa, Virtute, Ductu & Auspicio Æternæ Memoriae Principis Divi Uldarici Patriæ Velut Trophæum et Peregrino Marte Vindicatur & Restituitur Anno 1632 Calend. Decembr.

Paa Dansk lyder denne Inscription saaledes:

Vær velkommen, enten Du er Indlændig eller Fremmed. Denne af Messing forfærdigede Himmels Efterslignelse, som Du seer, er forarbejdet til astronomiske Observationer paa den Øe Hveen ved Tycho Brahes Invention og Bekostning. Udi vor Alder har intet været ypperligere opfundet til Konstens Forbedrelse. Den haver forskaffet Uraniborg Navn og Danmark Berømmelse. Da den mange Aar lykkeligen havde viiset os Himmels Løb, begyndte den selv at bevæges og kom udi Fremmedes Hænder. Først blev den ført til Benatica, derfra til Prag og siden til Niessa og saaledes maa selv underkastes de Bevægelser paa Jorden, som den viiser paa Himmelen. Endelig, da Niessa blev erobret, blev den af Printz Ulrik restitueret Fædernelandet igien Anno 1632. Cal. Decembr.

Til en Erindring, at den Danske Arve-Printz Ulrik havde ladet denne Globus Cælestis bringe tilbage til Danmark, var ogsaa opsat følgende Inscription:

D. O. M. Urania Danorum, Nec non Piis Manibus Reverendiss. & Illustriss. Ducis & Herois Divi Uldarici Sereniss. Regis Daniae Domini Christiani IV Filii, Globum Hunc Anno Domini MDCXXXII Calend. Decembr. Patriae victorioso restituentis Sacrum.

Paa denne Globus Cælestis selv omkring Horizontens brede Rand stod følgende Inscription med forgyldte Bogstaver at læse:

Anno a Christo Nato MDLXXXIII Regnante in Dania Friderico Secundo, Hunc Cælesti Machinae Conformem Globum in quo affixa Octavae Sphaerae Sidera Caelitus Organis Deprehensa Suis quæque Locis ad Amussim Repræsentare; Errantiumque Stellarum per hæc Apparentias Pervestigare Decrevit. Cælo Terrigenis, qui Rationem eam capiunt, Mechanico Opere Patefacto. Tycho Brahe O. F. Sibi et Posteris F. F.

Samme Globus blev forarbejdet til Augsburg og siden blev den ført derfra over til den Øe Hveen i det samme Aar, da Uraniborg blev funderet, og blev der af Tycho Brahe selv afdeelt og bragt til Fuldkommenhed. See Gassend. de Vita Tych. Brah. Libr. II pag. 59. Poul Colding berætter, at han har i Prag af Tycho Brahes egen Mund hørt, at samme Globus har kostet ham fem Tusinde Rigsdaler. (Gassend. de Vita Tych. Brahe Libr. IV pag. 135 og L. Holbergs Danmarks Historie Tom. II pag. 776). Hertil føyes hvad Profess. Christianus Longomontanus, som tillige med Læremester Tycho Brahe selv havde arbejdet paa denne Globus at indrætte, derom med følgende Ord i disse latinske Vers har antegnet.

Globus ad Lectorem:

*Robusto quondam Ligno Me Gura Tychonis
Cælari Fecit, Clade Sed Artificis
Tornatoris Ego Nam Ferro Obstante Lacertum
Gonfregi Lævum Motus ab Axe cito.*

*Inclytus inde Tycho Me Fecit ab Ære Nitente
 Crustatum, Urania Nunc Ego Commodior.
 Sed Vertendo solum vici vertigine Gælum,
 Dum Patria Septem Lustra per Exul Eram.
 Ad Bohemos primum Veni, Me porro Trahebat
 Ortivum versus Vis inimica Locum
 Quo Curvæ in Terras Animæ & Cælestium inanes
 Vivunt heicque simul Gens nova Loyolæ.
 Causa Subest, Vestris Cur Me Servire Vetantem
 Usibus Eripuit Provida Cura Dei.
 Nam Licet inclusum Tenuistis Tempore Nesi,
 Me Tamen Ulricus Carcere Diripuit.
 Non Prece, nec Pretio, Gonando, Sed Ense Secundo
 Magnanimus Patriæ Me modo Restituit.
 O! Fatale Nimis Tempus, quo Sangvine Regum
 Danorum Cretum Te Libitina Tenet.
 Te Dolus occidens Famam non perdidit unquam
 Hanc Virtus Celsum, Sed super Astra vehit.
 Semper Honos, Nomenque Tuum, Laudesque manebunt
 Dum Cælum, Cujus Nunc Simulacra, Gero.*

*Qui Globum Hunc olim in Hvena apud Nobiliss. Dn. Tychonem Brahe
 Octennium Manu diurna nocturnaue versavit Christianus
 S. LONGOMONTANUS F.*

Efter at denne Globus Cælestis efter sin udenlandske Reyse var saaledes, som mældt er, kommen til Kiøbenhavn, blev den efter sin Ankomst forvaret i nogle Aar paa Universitæts Auditorium, men blev siden forflyttet derfra og hensat paa det runde astronomiske Taarn, hvor den i Stadens Ildebrand i Octobr. Aar 1728 med alle de sammesteds værende øvrige Konst-Sager blev opbrændt. Foruden denne Globus blev ogsaa her paa Observatorium Astronomicum forvaret før bemælte Ildebrand disse tvende Konst-Stykker, nemlig:

(a) Et konstigt og kostbart Instrument, indrættet af Professor Christian Longomontanus, og havde følgende Inscription:

Anno J. Chr. MDCVII Christiano Quarto inclyto Danorum &c. Rege, Christiano Frisio, illustri Regio Cancellario D. D. Mæcenat. S. Hoc Organum Astronomicum & Geometricum omnimodis Phænomenis utriusque Sphærae Observandis accomodatum F. F. Christianus Severini F. Longomontanus.

Her var ogsaa (b) et konstigt Slag-Uhrværk, som af sig selv viisede Himmelens Løb, Stjernernes og Planeternes Bevægelser og var forfærdiget af den berømmelige Kunstner og Astronomus Johan Dyven. Dette Uhrværk havde Kong Kristian den Tredie først skicket til Stor-Fyrsten af Moskov Aar 1550; men Moskoviterne ansaae dette Automaton enten som Hexerie eller som en Machine, hvori noget levende var indesluttet, og derfor sendte det tilbage til Danmark. Hvorudover Kong Kristian den Fierde forærede dette konstige Uhrværk til Universitætet Aar 1606, da Profess, og Dr. Medicinæ Thomas Fincke var Rector Magnificus (Læs herom L. Holbergs Danmarks Historie Tom. II pag. 380 og 3[81]). Alle disse og desuden flere mekaniske Konst-Stykker vare i fordum Tid at see paa Observatorium, men bleve af Ildens Lue fortærede Aar 1728.

Alle de nye Instrumenter og Machiner, som efter Stadens Ildebrand ere anskaffede paa det astronomiske Observatorium, dels ved kongelig Gavmildhed, dels ogsaa ved nogle particuliere Folks Gavmildhed, forestilles i Kobberstykker og beskrives i Professor Peder Horrebows Opera Mathematico-Physica, trykt Hafn. 1740 og 1741 in 4., Tom. III. Foruden adskillige smaa og store Tubi, som her paa Observatorium Astronomicum findes, ere følgende astronomiske Instrumenter, nemlig: Rota Meridiana, Machina Æquatoria, Quadrans Astronomicus, Machina Planetarum Roemeriana, Machina Iovialium Roemeriana. Disse Instrumenter haver Profess. Peder Horrebow, der har været Profess. Ole Rømers Discipel, her beskrevet i sit ommældte Skrift saaledes:

Rota Meridiana (See Tom. III. Cap. XVII) bestaaer af et stort Hiul, som vinder sig omkring sin Axel, hvorpaa ligger en Kikkert. Denne Kikkert bliver, naar Hiulet vendes omkring, stedse udi

Middags-Zirkelen, saa at ingen Stierne med dette Instrument observeres, uden de just ere i Sønde- eller Nørre-Meridianen. Udi samme Kammer, hvor dette Instrument forvares, ere tvende Uhrværker, som begge gaae efter Stjernernes Løb. Og kand man (ved Hielp af dette Instrument og Uhrværkerne tillige) meget nøje determinere Rectascensionerne. Diameter af Hiulet holder $5 \frac{1}{4}$ Fod, og i Focus af Kikkerten ere tre horizontale og syv verticale Filamenter.

Machina Æqvatoria, hvilket Instrument bestaaer af en stor Zirkel, som just er in Plano Æquatoris, og en tyk Jern-Axel som kand dreyes rundt omkring og er paralel mod Verdens Axel. Paa denne Axel er en Kikkert, som kand drejes op og ned, i hvis Focus der findes 9 verticale og 9 horizontale Filamenter. Udi Kammeret, hvor dette Instrument forvares, er et Uhrværk, som gaaer efter Solens Løb, og kand med Hielp af Instrumentet og Uhrværket meget læt finde, hvilke Stierne man vil om Dagen. (Kikkerten er ikkun 3 Fod lang, og er mærkeligt, at man med den meget vel kand see Satellites Iovis, hvilke ellers ikke lade sig see, uden med større Kikkerter). Diameter af Zirkelen, som er in Plano Æquatoris, er knap fire Fødder, og Circulen er inddeelt udi 24 lige Deelee eller Timer. Disse tvende Machiner ere forfærdigede udi Kiøbenhavn.

Quadrans Astronomicus. Dette Instrument er gjort i Paris af Monsr. L. Anglois og har kostet 1700 Livres. Instrumentets Diameter er 6 Fod, og Inddeelingen er meget skiønt og accurat. Den haver alle de Fordeele ved sig, som nogen Quadrant kand have; men fornemlig fortiener det Micrometrum at roses, som er i Quadrantens faste Tubus. Dette Micrometrum haver et Filamentum horizontale og et verticale, som begge ere ubevægelige, saa og endnu et horisontale, som ved Hielp af en Skrue og en Fiæder kand føres op og ned. Enhver, som har Kiendskab om Tingen, fatter lættelig, hvor læt man ved Hielp af dette Micrometro kand maale subtile Ting og smaa Distancer. Dette Micrometrum hjælper og meget nøye til at determinere, paa hvad Stæd i Solen Plætterne sidde.

Machina Planetarum Roemeriana. Denne Machine er befæstet under Loftet, hvorpaa Eccliptica er malet. Den er indeelt i sine Tegn og Grader og viiser den ene Planetes proportionerlige Gang imod den anden, saavelsom og paa hvad Stæd paa Himmelen enhver Planet sees paa en vis Tid. Til denne Machine annecteres endnu en anden, som er Profess. Peder Horrebows Invention, hvilken viiser Dage, Uger og Aar, saa at naar den ene Machine viiser Løbet, som enhver Planet har gjort, saa viiser den anden Machine tillige Tiden, i hvilken Planeterne have gjort bemærte Løb. Disse to Machiner føyes tilsammen ved en lang Stang, paa hvis yderste Ende er en Skrue uden Ende, som driver den rætte Machinam Planetarum. Denne Machine er ogsaa forfærdiget i Kiøbenhavn paa Hr. Geheime-Raad Wincentz Lerches Bekostning, som har foræret den til Observatorium.

Machina Iovialium Roemeriana. Ligesom nys beskrevne Machine viiser Planeternes proportionerlige Gang, saa viiser derimod denne Machine den proportionerlige Gang af Satellites Iovis eller Jupiters Drabantere. Thi det er bekjendt, hvor vanskeligt det er, naar man seer Jupiter med sine Satellites, at kunde fastsætte, hvilken der er den første Drabant, og hvilken der er den anden, og saa videre. Men ved denne Machines Hielp kand man strax kiænde, hvilken enhver er, saa at den er særdeles fornøden, naar man vil observere paa Satellites Iovis. Paa denne Machine er, saavelsom paa Machina Planetarum, en Indretning til at viise Timer, Dage og Uger, saa at naar man stiller Index eller Viiseren paa den Time, som man vil observere, saa forestiller Machinen selv Jupiters Drabantere eller Satellites Iovis i den Orden, som de skal sees paa Observationens Tid. Denne Machine er ogsaa forfærdiget i Kiøbenhavn, og er foræret til Observatorium af Etats-Raad og Professor Ole Rømers Enke-Frue, Else Magdalena Bartholin.

De forrige, til deels i P. Horrebowii Operibus beskrevne, astronomiske Instrumenter ere oversendte til det paa Kongelig Bekostning i Island ved Bessestad andlagte Observatorium.

For at forekomme al Uorden i Henseende til Stadens Klokkers og Uhrværkers Gang, befalede Kong Kristian den Syvende Aar 1771, at alle Stadens offentlige Uhrværker skal stilles efter et givet Signal fra Observatorium Astronomicum, da hver Onsdag og Løverdags Middag præcise Klokken tre Qvarter til Tolv bliver hidset et Flag op paa den Mast, som gaaer langs med Observatorii Bygning, og bliver samme Flag præcise Klokken Tolv om Middagen indtaget. Saaledes continueres bemælte to Dage om Ugen. Dette tog sin Begyndelse efter den kongelige Ordre paa Nye Aars-Dagen Aar 1772, saa at Stadens offentlige Uhrværker altid harmonerer med hinanden. Ved Middags-Signalet fra Observatorio har man i Aaret 1781 gjort den Forandring, at Signalet nu bliver givet ikke efter sand Tid, som er ujævn, og hvis Dage ere uliige, men efter middel Tiid, hvis Dage alle ere lige lange, hvorved er vundet den Fordeel, at man nu ligefrem efter Signalerne kand prøve Uhres Gang, rette og stille dem, hvilket forhen ikke kunde skee uden at anvende Tids-Æqvationen, hvilken ikkun meget faae forstaae at beregne og bruge.

Observatorii Bygning var tilforn bygt rund, saa at man paa Taarnets flade og platte Omgang kunde gaae rundt omkring, og stod da tillige forhen ogsaa en Skorsteen paa Omgangen imod Sydvest, som forskaffede Varme til to af de under Observatorium værende fire Værelser.

Men ved Hs. Kongl. Maj: ts Kong Christian den Syvendes høypriselige store Gavmildhed blev paa Kongelig Bekostning Observatorium Astronomicum udi Aaret 1778 gandske af nye ombyggt og forandret, saa ogsaa mange kostbare, nye astronomiske Instrumenter anskaffede, saa at dette Danske Observatorium Astronomicum er nu saa ypperlig indrættet under Hr. Justitz-Raad og Professor Astronomiæ Thomas Bugges Direction og utrættelige Flid, at det nu kand sættes i Sammenligning med de allerbeste astronomiske Observatoria i Europa, saa og forskaffer den Danske Nation den største Ære hos udenlandske

Astronomer af fremmede Nationer. Ved dette nye Observatorii Astronomici Andlæg, Bygning, commode Indrætning, saa og ved de ypperlige nye Instrumenters Anskaffelse, hvormed Observatorium nu er forsynet, har Hr. Professor Thomas Bugge, en ligesaa grundig Mathematicus som flittig Observator, indlagt sig et udødeligt Navn til den sildigste Slægt blant Efterkommerne, hvorom enhver Kiænder og astronomisk-kyndig, som beseer dette Observatorium med alle sine Indretninger og Instrumenter, som foreviises ham, allerbest kand upartiisk dømme.

Man vil derfor meddeele Læseren en authentique Efterretning om dette nye Observatorium Astronomicum, hvilken Efterretning er tagen af Indledningen til Hr. Justitz-Raad Bugges nu udgivne første Bind af sine astronomiske Observationer.

Bygningen bestaar af en meget stor og rummelig, høy og ottekantet Sahl. Paa alle Sider af Ottekanten ere høye og store Vinduer, saa at Himmelen i Øster, Sønder, Vester og Nord frit kand oversees. Denne Sahl er saa høy, at en 10 Fods Kikkert med Beqvemhed kand bruges og stilles til 60 á 70 Graders Høyde, uden at Kikkerten udsættes for Vinden, hvilket ville gjøre Observationerne mindre sikkre. Ved den østre og vestre Side ere tvende mindre fiirkantede Udbygninger, som hænge sammen med ommældte større Sahl. Alle disse tre Værelser ere heel igiennemskaarne i Meridianen, saa at man i dem alle kand observere Stierne fra Syd-Punktet indtil Zenith og derfra lige til den nordre Horizont. Disse Sprækker ere inde i Observatorio dækkede med Skoder eller tynde Brætter i lige Høyde med det gibside Loft, hvilke ved anbragte Tridser og Snorer meget beqvemmeligen kand drages frem og tilbage, og Aabning forskaffes paa det Stæd i Meridianen, hvor Stierne eller Planeten gaaer igiennem. Uden paa Taget ligger over disse Sprækker adskillige Læmmer eller Luger, gaaende paa Hængseler. Disse Læmmer kand ligeledes ved anbragte mekaniske Indretninger med Læthed aabnes og lukkes, uden at man har nødig at krybe op paa Taget eller Loftet. Disse Skoder

eller Lemmer have gjort den gode Virkning, at det ikke regner ind paa Observatorium, og at man er saa frie for Træk som mueligt. Taget er overalt belagt med Kobber.

Forhen stod (som mældt er) en Skorsteen paa Omgangen imod Sydvest. Den var allerede til Hinder ved den forrige Indretning og Observatorii gamle og runde Bygning. Men for den nye ottekantede Bygning var denne Skorsteen til en stor Vanziir og hindrede for den største Deelen Udsigten af det ene Vindue i Sydvest, hvor naturligen mange Observationer forefaldt. Den forskaffede desuden ikkun Varme til tvende af de under Observatorium værende Værelser; men i de øvrige tvende Værelser kunde ikke forskaffes Varme. For at hæve disse Uleiligheder blev et nyt Skorsteens-Rør andlagt og trukket rundt omkring den huule Pille eller Cylinder, som er i Midten af Taarnet. Og da alle fire Værelser omgive denne Pille, saa kand man nu anbringe Kakkellovne i dem alle. Skorsteens-Røret blev oven paa trukket under Observatorii Gulv og stiger derefter op imellem den store Bygning og den østre fiirkantede Udbygning, saa at man næsten ikke mærker, at der er nogen Skorsteen.

Nu vil man mælde noget om de nye Instrumenter, hvilke paa Kongelig Bekostning ere anskaffede.

Den vestre af de fiirkantede Udbygninger indeholder et **Middags-Instrument**, hvilket Engellænderne kalde Transit-Instrument og de Franske Instrument des Passages. Vores duelige Mathematicus Ole Rømer har først opfundet det og givet det Navn af Rota Meridiana. I de seenere Tider har man forbedret det og gjort det simplere. Det nye Middags-Instrument paa Observatorium har en Axel af fem Fod. Dens Tapper bevæge sig i Pander, af hvilke den ene kand ved anbragte Skruer føres op og ned, indtil Axelen er fuldkommen horizontal. Den anden Pande kand føres til Siderne, indtil Instrumentet fuldkommen staaer i Meridianen. Begge Panderne ere hæftede til tvende Marmor-Pilarer af sex Fods Høyde over Gulvet, og de ere nedmurede i den

faste Gehvælv to Fod, saa at de have al fornøden Stadighed. Kikkerten selv er akromatisk af sex Fods Længde og forstørrer fiirsindstyve Gange.

Til dette Instrument hører endnu et fortræffeligt **Vaterpass**, hvis Luft-Boble er over tre Tommer, for dermed at stille Axelen horizontal. Dette Instrument veyer ialt 26 Pund. Og der er anbragt tvende Løftestænger, hvormed man kand borttage den største Deel af Tyngselen og følgelig formindre Frictionen i Tappene.

Paa een af de Marmor-Piller, som bærer Middags-Instrumentet, hænger et **astronomisk Uhr** med en Pendel, som er sammensat af fem Staal-og fire Messing-Stænger og ikke forandrer sig ved Forandring af Varme og Kulde. Det er forfærdiget i Kiøbenhavn af den duelige Uhrmager Hr. Jahnsen. Pendelens S sammensætning er injusteret af Hr. Professor Bugge, og dette Uhr gaaer fortræffeligt og følger nøye Stierne.

Udi den store ottekantede Sahl findes en **Mural-Qvadrant** af sex Danske Fods Radius. Den hænger paa en Muur af Norsk Marmor. Den er paa det beste forbunden med Linealer, Tverlinealer og Vinkel-Hager, saa at det heele, hvis Vægt er omtrent to Skipfund, har samme Stadighed og Stivhed, som om det var et eneste støbt Stykke. Randen er inddeelt i 90° og 96° , og man kand paa den anden Side af Zenith tage omtrent 10° . Hver Grad er deelt i tolv Parter eller til fem Minuter. Ved den noniske Inddeeling kand man med megen Vished observere en Vinkel indtil fem Sekunder. Disse fire Deles Rigtighed kand desuden bekræftes ved et udvendigt Mikrometer. Mural-Qvadrantens Kikkert er akromatisk af syv Fods Focus. Denne Kikkerts Vægt er 28 Pund, og den ville ved sin store Tyngde fordærve og hastigen udslide Center-Tappen. Man har derfor anbragt saadanne Indretninger, at denne tunge Kikkert af sig selv staaer i Ligevægt, hvor man sætter den, og at den Trykning paa Centeret aldeles er ophævet ved een lige og een bøyet Løfte-Stang, hvilke begge i deres Mechanisme ere meget simplere og i deres Virkning ere meget

vissere end de Indretninger, som sædvanligen findes ved de Engelske Qvadranter. Denne Mural-Qvadrant har en Fordeel, som ikke findes ved nogen anden Qvadrant paa noget andet Observatorium, nemlig at den er deelt paa Observatorium selv og liige fra Deelings-Bordet ophængt paa sit Stæd. Det kand ikke nægtes, at jo saa svære og sammensatte Instrumenter maa lide noget ved lange Transporter.

I denne Sahl findes en **Sector** af tolv Danske Fods Radius. Med denne kand man tage syv Grader paa hver Side af Zenith til en Vished af to Sekunder. Buen selv sidder fast paa en Axel af Mahoni-Træe, hvilken er bevægelig om tvende Tapper, een oven til og een neden til. Axelen kand injusteres til at blive vertical ved anbragte Skruer. Kikkertens Objectiv-Glas sidder oppe ved Centrum, og Okularet følger Buen. For at spare sig den besværlige Stilling ved at see op til Zenith medtages Billedet i Kikkerten af et Plan-Speil af slebet Staal, og man observerer ved at see ind fra Siden.

I denne Sahl er opstillet et fortræffeligt **Engelsk astronomisk Uhr** af Mudge og Dutton, hvilket i flere Aar har meget nøje fulgt Stjerne-Tiden.

I den østre fiirkantede Udbygning findes et **Fransk Uhr**, forfærdiget af le Paute i Paris, hvilket, uagtet det har været temmeligt dyrt, dog ikke kand naae det Engelske eller Danske Uhr, ved en nøyagtig og stadig Gang. Sammestæds er ogsaa opstillet en nye tre Fods Qvadrant, som er saaledes inddeelt i 90° og 96° , at man med den kand tage Høyder til en Vished af 10 Sekunder. I Stæden for det sædvanlige Lod er anbragt et meget levende Vaterpas med Luft-Blære, hvilket ved Qvadrantens Omvending med Vished og Læthed kand injusteres.

Alle ovenmældte nye astronomiske Instrumenter ere forfærdigede i Kiøbenhavn af den Danske Instrument-Mager Hr. Johannes Ahl, som vist overgaaer alle de Tydske og Franske Instrumentermagere og neppe viiger for nogen af de Engelske (Ramsden maaskee undtagen) ved sin Fiinhed i at deele, hvilket er Hoved-Sagen i de astronomiske

Instrumenter. Disse Instrumenter have tilsammen kostet tre Tusinde Rigsdaler, hvilket ikkun er to tredie Deelee af Indkiøbs-Priserne i Engelland, Fragten, Assurance og andre Omkostninger uberegnete. Bygningen har omtrent kostet ligesaa meget.

End videre ere til Observatorium anskaffede følgende Instrumenter:

- 1) Tvende **Dollondske** eller **acromatiske Kikkerter** med dobbelt Objecter med den fornødne Forandring af Okularer, Stativ og Objektiv-Mikrometere, hvilket alt er forfærdiget af Dollond selv.
- 2) Et **Fransk Reflexions-Telescop** med Objektiv-Mikrometer af Passemant.
- 3) Et **Traad-Mikrometer** til en otte Fods Kikkert af Ahl.
- 4) Adskillige **Paraixaktiske Stativer** til forskiællige Kikkerter.
- 5) En **Nat-Telescop** eller **Komet-Søger** af Dollond.

Man forbigaaer at opregne adskillige mindre og ubetydeligere Instrumenter, saasom Barometre, Thermometre med videre.

6) En **heel astronomisk Cirkel**, forfærdiget af Hr. Johannes Ahl. Dens Diameter holder fire Danske Fod, og den er rundt om deelt udi 90 og 96 Grader. Paa denne Cirkel er andbragt tvende Kikkerter, een horizontal, forsynet med et got Vaterpas, hvorefter den horizontale Diameter stilles, og een bevægelig Kikkert, som bestæmmer Høyde-Vinklerne til en Præcision af otte Sekunder. Da enhver Vinkel og Høyde bekræftes ved fire forskiællige og af hinanden uafhængige Inddeelingen, saa kand der næsten ingen Feil i Deelingen være at befrygte. Og om der end var nogen, saa blev den nedsat til en fjerde Deel af sin Størrelse ved at tage Middeltallet imellem alle fire Cirkel-Buer. Dette Instrument anbefaler sig ligeledes ved sin Nemhed og Sikkerhed i Veri[fi]kationen, og det gjør samme Nytte som en fire Fods Qvadrant.

Paa dette nye Observatorii Bygning blev begyndt udi Sommeren Aar 1778, og var baade Bygningen og alle de nye Instrumenter færdige, ja endog opstillede, og i alle deres fine Deelee fuldkommen vel injusterede til Udgangen af Aaret 1780. Over Døren til Indgangen, hvor forommældte Qvadrant paa Observatorii nye opførte Bygning

staaer, læses denne latinske Inscription indhuggen udi en blaae Marmor-Tavle med forgyldte Bogstaver:

Munificentia Regis Christiani VII Suffultus Comes Otto de Thott curavit, ut Novum hoc Observatorium Optimis Instrumentis Regia Liberalitate Instructum Sacrari possit Uraniaë d. XI Octobr. MDCCLXXX.

Denne Marmor-Tavle er forfærdiget af Professor Wiedewelt.

Dette Observatorium Astronomicum haver en aarlig Indtægt af 422 Rdr., som tages af de Penge, der indkomme af Almanakkernes Forpagtning. Disse beløbe sig aarlig til 1022 Rdr., og over samme haver Hs. Maj:t Kong Christian VII saaledes disponeret, at en Deel deraf skulle anvendes til Lønninger, da Professor Astronomiæ, som skriver Almanakkerne, faaer aarlig 200 Rdr.; Universitætets Bibliothecarius er tillagt aarlig 200 Rdr., og Bibliothekets Famulus faaer aarlig 100 Rdr., paa det at deres Vilkaar, som forhen vare meget slette, derved kunde forbedres m. v. Men 422 Rdr. skal gandske anvendes til Observatorii Vedligeholdelse, Instrumenternes Anskaffelse m. v. Hertil kommer en Capital af 1500 Rdr., som Etats-Raad Bartholins Enke haver skienket til Observatorium, og denne Capitals Renter 56 Rdr. 1 Mk. 8 Sk. anvendes ogsaa til samme Brug. Prokantzler Dr. H. F. Jansons Beskrivelse over Universitætets Midler og Indkomster, Khvn. 1787 pag. 35, 37.

Hr. Professor Thomas Bugge (ved hvis utrættelige Flid, anvendte Umage og Tiid, vor Danske Universitæt nu har den Lykke at være i Besiddelse af et overmaade vel indrættet Observatorium Astronomicum) er født i Kiøbenhavn den 12. Octobr. Aar 1740. Han var fra Aar 1759 til Aar 1762 Decanus paa Communitætet. Aar 1761 blev han sendt til Tronhiem for at observere Veneris Gang igiennem Solen. Aar 1762 blev han Kongelig Landmaaler og Aar 1764 trigonometrisk og astronomisk Observator ved den geographiske Landmaaling og tillige Aar 1765 Landmaalings-Conducteur og Aar 1768 Ober-Landmaaler ved den specielle Landmaaling i Danmark. Fra Aar 1765 til 1771 har han informeret Hs. Kongel. Høyhed Arve-Printz Friderich i Mathematiquen. Aar 1776 blev han Medlem af Videnskabernes Sælskab i Kiøbenhavn og Tronhiem. Aar 1777 blev [han] Professor i Mathematiquen og

Astronomien ved Kiøbenhavns Universitet. Aar 1782 i Januario blev han Lector Matheseos for de Hrr. Søe-Officerer ved Søe-Etaten. Aar 1783 blev han Justitz-Raad. Desuden er han ogsaa Medlem af Videnskabernes Academier i London, Stockholm og Manheim, Directeur for den Almindelige Enke-Casse, Medlem af Broelægnings-Commissionen, Inspecteur ved de geographiske Opmaalinger i Danmark og Norge m. v. Fra Aar 1778 til 1781 indrættede han Observatorium Astronomicum fra nyt af. Han agter hver fem Aar at udgive et Bind af sine Observationer, og foran for det første Bind at meddeele en nøyagtig Beskrivelse over de astronomiske Instrumenter, oplyste ved gode Tegninger.

Udi Aaret 1785 udkom *OBSERVATIONES Astronomicæ Annis 1781, 1782, 1783 institutæ in Observatorio Astronomiæ Regio Havniensi & cum Tabulis Astronomicis comparatæ Auctore Thomas Bugge*. Foruden de egentlige astronomiske Observationer indeholder dette Skrift en Beskrivelse over de astronomiske Instrumenters Indretning og Rectification, oplyst ved tolv Ko[bber] Tavler. Ligesom han ogsaa er i en ordentlig Correspondence med Wargentin og Nicander i Stokholm, med Maskelyne i Greenwich, med Hornsby i Oxford, med Banks og Magellan i London, med Græv Cassini, de la Lande og Mechain i Paris, med Hell i Wien, med Koenig i Manheim, med Küstner udi Göttingen og med Bode i Berlin: fra hvilke berømte Mænd Hr. Justitz-Raad og Professor Bugge erholder deres, og til hvilken han igjen meddeeler sine her anstillede talrige Observationer og Beregninger. Disse udgiøre til Udgangen af Aaret 1786 sex Folio-Bind foruden tvende astronomisk Correspondence, hvilke alle samtlige ere bestemte til Bevaring paa et offentligt Stæd. Alle disse astronomiske Observationer ere gjorde paa dette nye Observatorium.

Om Universitæts Bibliotheque.

Ligesom Trinitatis Kirkes Fundator, Kong Kristian den Fierde, havde ved denne Kirkes Bygning og ved dens astronomiske Taarns Opbyggelse og Andlæg foruden den allerhøyeste Guds Ære ogsaa Studeringers Flor og Videnskabers Fremgang til sit Hoved-Øyemærke, saa lod Kong Kristian IV oven paa Kirkens Hvælving indrette en stor Sahl af samme Længde og Bredde som Kirken selv, til et Bibliothek for det Kongelige Universitæt (see Slanges Histor. om Kong Christian IV pag. 1141). Det vedvarede vel i nogle Aar med Kirkens saavelsom med Bibliotheqvets Indretning og dets

fuldkomne Istandsættelse, saa at Bibliothekets Sahl blev Aaret efter Kirkens Indvielse først i Stand i Kong Friderik den Tredies Regiærings-Tid.

Udi denne lange Sahl blev Univærstatets publike Bibliothek (som var af Begyndelsen først forvaret i Hellig Geistes Kloster, men siden, da samme Bogsamling ved Kong Kristian den Fierdes Donation var bleven større, var forflyttet derfra og hensat paa Studii-Gaarden) nu henflyttet at staae paa et ordentlig og bestandig Stæd. Hvorpaa Bibliothekets Sahl blev høytideligen i Kong Friderik den Tredies og Kron-Printz Christians høye Nærværelse indviet ved en latinsk Oration holden af Professor Theologiæ, Dr. Thomas Bang den 7. July Aar 1657, som var just tyve Aars Dagen efter at den første Grund til Kirken og til Taarnet var lagt af Kong Kristian den Fierde.

Dette publike Bibliothekes første Bibliothecarius var nysmældte Professor Thomas Bang og dets Under-Bibliothecarius var Mag. Peder Nicolai Mehrn.

Universitætets Bibliothek bestod for Stadens Ildebrand i Aaret 1728 af en stor Mængde Bøger, saa og særdeles rare Manuscripter, især om Fædernelandets Historie, som meest vare samlede af Foræringes dertil. Thi foruden de tvende Kongelige Donationer af Bogsamlinger, som skeedte af Kong Christian IV Aar 1603 og af Kong Friderich III Aar 1657, blev Universitætets Bibliotek anseelig forøget ved adskillige lærde Mænds private Bogsamlinger, som dertil vare skiænkede og stode forvarede i Bogskabe med enhver Donators Overskrift, saasom:

Det **Albertske** Bibliothek, givet af Universitætets første Vice-Canceler, Profess. Medic. Peder Albert Aar 1483.

Det **Gelstrupske**, givet af Profess. Logices Peder Gelstrup Aar 1566.

Det **Lemvigske**, givet af Profess. Medic. Andreas Lemvig, Aar 1603.

Det **Brochmanniske**, givet af den Siællandske Biskop, Doct. Jesper Brockmann Aar 1654, og bestod af 3994 Volumina.

Det tredobbelte **Fuirenske**, nemlig: Eet givet af Doct. Medic. Henrich Fuiren Aar 1659 og bestod af 2042 Volumina, over hvilket en Catalogus er trykt Aar 1659 og udgiven af Thomas Bartholin, som paa

Titelbladet af Catalogo haver sat dette Distichon:

Librorum Titulos Defuncti Pagina monstrat; Vera sed in Viro Bibliotheca fuit.

Det andet er givet af Thomas Fuiren og bestod af 1671 Volumina, hvorover er trykt en Catalogus Aar 1675. Det tredie var givet af Diderik Fuiren Aar 1674 og bestod af 9000 Volumina, over hvilket en Catalogus udkom i Trykken Aar 1675.

Det **Muhliske**, foræret af Assessor Johan Jørgen Muhle Aar 1669 og bestod af 6808 Volum., hvorudover er ligeledes trykt en Catalogus, tilligemed Thomas Bartholins Oration over Donator, trykt Aar 1669.

Det **Resenske**, foræret af Etats-Raad og Præsident Peder Hansen Resen Aar 1685, og bestod af 4284 Volumina, hvorover en trykt Catalogus, med Legators Liv og Levnets-Løb foran, udkom Aar 1685.

Det **Dideriksenske**, givet af Cancellie-Secretair Hans Diderichsen Aar 1698.

Man beregnede Universitættets Bibliothek at bestaae af 34.992 Volumina, foruden en stor Mængde af academiske Programmata, Orationer, Disputatzer, og især en uskatteerlig Samling af rare Manuskripter, de Danske Antiquiteter og Historien andgaaende; desuden blev en stor Deel Skilderier, Tegninger, Prospekter, Kobberstykker og Landkortter her ogsaa forvarede, hvilket altsammen i Stadens store Ildebrand i October Aar 1728 blev fortæret af Ildens græsselige Lue.

Før Ildebranden saae man ogsaa her staaende en meget konstig Bogstoel, foræret til Bibliotheqvet af Hr. Otto Thott i Malmøe Aar 1653. Paa samme Bogstoel stod denne latinske Inscription:

Volubilem, quem spectas, Pluteum Nobilis Dn. Otto Thott, Dn. de Ness, Præses Reg. Malmog., Stupenda Artis Solertia adornandum curavit Anno Dom. Jesu Christi MDCLIII & una cum Conjuge Generosiss. Dn. Dorothea Rosenkrantz, Magni Oligeri Rosenkrantzii Filia, Huic Divinarum & Humanarum Scientiarum Domicilio Consecravit.

Indgangen til Bibliotheqvets Sahl er fra det runde astronomiske Taarn.

Efter bemælte ulykkelige Ildebrand, da baade Kirken og Bibliothekets Sahl, andlagt langs over Kirkens Hvælvning, var bragt i

fuldkommen Stand igien, har Universitætet samlet paa nye igien et anseeligt og meget talriigt Bibliothek. Sahlens Længde er ligesom Kirkens Længde, 84 Alen eller 168 Fod, ziret med 17 store Fag Vinduer, af hvilke 8 Fag ere paa hver sin Side af Sahlen lige oven over Kirke-Vinduerne, og eet Fag Vinduer for Enden af Sahlen, hvorudover den er overmaade lyys og anseelig.

I den øverste Ende er Sahlen tværs over afdeelt med et Tralværk, inden for hvilke Skranker den Mængde af rare Manuskripter forvares i afdeelte Skabe under behørig Lukke. Alle Bøgerne ere ordentlig adskildte efter deres Facultæter. Imellem de tvende Rader af friestaaende dobbelte Bogskabe, i hvilke Bøgerne staae forvarede under Lukke og Laas med et Messingtraad-Gitterværk i Dørrerne, ere tre breede Spadsere-Gange, samt ved Siderne af Vinduerne ere Borde og Bænke for Studerende at sidde ved for at læse og excerpere. Saaledes var Universitætet's Bibliotheks Indretning indtil Aar 1776. Antallet paa dette Bibliothekes trykte Bøger er for nærværende Tid i Aaret 1786 halvtredsindstve Tusinde Volumina, foruden en stor Mængde Disputatser (hvoriblandt den Lintrupiske Disputatz-Samling, som Universitætet tilkiøbte sig paa Auctionen efter Biskop, Dr. Friderich Nannestad i Christiania), hvilke ere over et Hundred Tusinde i Tallet.

I. De, som efter Stadens Ildebrand i Aaret 1728 have Tid efter anden foræret bogsamlinger til Universitætet's Bibliothek, og hvis Donationer ere fordeelte blandt Bibliothekets Bøger efter Videnskaberne, ere i sær

(a) Kong **Christian den Siette**, som forærede hertil et anseelig Antal af kostbare Bøger. Dernæst en Deel fornemme og lærde Mænd, nemlig:

(b) Professor **Arnas Magnæus** eller Magnussen, en Islænder af Fødsel,

(c) Mag. **Christian Falster**, Rector i Riber Latinske Skole.

Foruden andre, som have foræret mindre Bogsamlinger, saasom

(d) Geheime-Raad **Ivar Rosenkrantz**.

(e) Biskop **Johannes Trelund** i Wiborg, som tillige i sit Testamente forærede sex Tusinde Rigsdaler til Universitætet's

Bibliothek, af hvis Rente aarlig kjøbes nye trykte Bøger, saa at Bibliotheket derudover faaer god Tilvæxt hvert Aar.

Og andre flere Videnskabens Elskere. Hvilke Donationers Antal ey kand bestemmes, saasom ingen specielle Fortegnelser derover haves. Men naar det alphabetiske Catalogus (som over hele Universitætets Bibliothek er forfattet af Hr. Professor Nicolai Ehlert, Bibliothecarius Universitatis, og hvori den Müllerske og Thottiske Donation tillige findes indført) bliver efter Gonclusum Consistorii trykt og publiceret, saa forefinder man i bemælte alphabetiske Catalogo anført enhver Giveres Navn ved den eller de Bøger, som Enhver har foræret hertil.

Desuden har

(f) Conference-Raad **Otto Friderich Müller**, som døde Aar 1785, ligeledes legeret til Universitætets Bibliothek sit ypperlige physiske Bibliothek, bestaaende af 1400 Bind, som ogsaa ere fordeelte blant Universitæts-Bibliothekets Bøger.

II. De, som have foræret Bøger her til Bibliotheket paa de Vilkaar, at samme Bøger skal staae for sig selv, ere:

(a) Printzesse **Charlotta Amalia**, som (foruden en Samling af Tydske Psalmebøger og andre geistlige Sange, omtrent to Hundrede i Tallet, hvilke staae i et Skab for sig selv under Navn af Bibliothecæ Hymnica) ogsaa har foræret en Deel andre gode Bøger, som ere fordeelte blant Universitæts-Bibliothekets Bøger.

(b) Conference-Raad **Friderich Rostgaard**, hvis trykte Bøger, tolv hundrede i Tallet, staae i et Skab for sig selv, og ere meest af historisk Indhold. Strax derhos staaer en Kasse med Arabisk eller Persisk Typis eller Bogstaver, som af ham ere bekostede og til Academiet foræret Aar 1737. Oven over denne Kasse sees bemælte Donators Friderich Rostgaards originale Skilderie opsat. Man seer ogsaa her paa Bibliotheket ligeledes opsat Biskop Johannes Trelunds Skilderie; begge disse til en taknemlig Ihukommelse om deres Foræring hertil.

(c) Hr. **de Lilliendahl**, Dansk Consul i Staden Bourdeaux i Frankerige, hvis Samling af Franske Bøger, 757 i Tallet, ogsaa staaer for sig selv.

(d) Græv **Otto Thott**, Stats-Minister, som ved sin Død i Aaret 1785 har legeret fem Tusinde Rigsdaler, for hvilke Penge Bøger skal kjøbes til Universitætet paa Auctionen over hands efterlatte Bibliothek. Disse tilkiøbte Thottiske Bøger skal efter hands Testamente ey allene staae for sig selv, men endog ikke udlaanes til nogen, undtagen paa Bibliotheket selv.

III. Andgaaende de Manuscripter, som forefindes her paa Universitætetets Bibliothek, da ere Manuscripterne classificerede saaledes:

(a) De saakaldte **Bibliothekets egne Manuscripter**, hvilke ere deels kjøbte, deels skiænkede hertil. Hvoriblant henregnes De Bartholinske Manuscripter, hvilke først bleve kjøbte, men siden blev Kjøbe-Summen efter nogle Aars Forløb skiænket tilbage af Arvingerne. Ligeledes nogle gode Pergaments-Codices, skiænkede af Stadtholderen i Norge Geheime-Raad Christian Rantzow. Disse staae i eet Skab for sig selv og ere omtrent 300 i Tallet. Dertil kand ogsaa henføres de efter Conference-Raad Johan Christian Kall, Profess. Lingv. Oriental., kjøbte Orientalske Manuscripter, 264 i Tallet,

(b) De af Geheime-Raad **Friderich Rostgaard** legerede Manuscripter, som ere 534 i Tallet.

(c) De Manuscripter, som have tilhørt Professor **Joh. Alb. Fabricius** i Hamburg, af hvis trykte Catalogs Anden Deel deres Beskaffenhed erfares. Disse Fabriciske Manuscripters Antal er 440.

(d) Den ypperlige Samling af **Codices og Manuscripter**, især den gamle Nordiske Historie angaaende, som Professor Arnas Magnæus legerede til Universitætetets Bibliothek, hvis Antal er 1550. De fleeste af disse Magnæiske Manuscripter ere Islandske; og til sammes Udgave ved Trykken gav Professor Arnas Magnæus tretten Tusinde Rigsdaler. Renterne af denne Capital eller Legatum er af Donator bestæmt til nogle Islandske Studenteres Belønning, for at afcopiere og udarbeide af denne uskatteerlige Samling, hvad som i de Nordiske Rigers Historie kand tiene til Oplysning, deels og til at lade trykke aarligen noget af det mærkværdigste. (See Hans de Hofmans Samling af Foundationer Tom. I pag. 275 og

Appendix Tom. X pag. 2.) Disse Magnæiske Manuscripter udgives ved Trykken under Opsyn af en Commission. Desuden legerede ommældte Professor Arnas Magnæus ogsaa til Universitæts Bibliothek et meget stort Antal af Diplomata, saavel Danske, som Norske og Islandske. Hvoraf et Diplomatarisk Værk er udgivet i Trykken Aar 1786 i to Tomer af Professor G. J. Thorkelin, Secretair ved den Arnæ Magnæiske Commission, og fører følgende Titel:

Diplomatarium Arna-Magnæanum, exhibens Monumenta Diplomatica, quæ collegit & Universitati Hauniensi Testamento reliquit Arnas Magnæus, Historiam atque Jura Daniæ, Norvegiæ & vicinarum Regionum illustrantia. Ex Bibliotheca Legati Arna Magnæani edidit G. J. Thorkelin, in Univ. Haun. Professor Publ. Extr. &c. Tomus I & Ildus cum XIX Tabulis Æri incisis. Havn. 1786.

Alle Manuscripternes Antal ere da i alt 3088.

IV. Af de **Magnæiske Manuscripter** ere ved Commissionen, meest paa Legatets Bekostning udgivne ved Trykken følgende Bøger, nemlig: (α) **KNYTLINGA SAGA**, seu *Historia Canutidarum*, som begyntest af Etats-Raad og Professor Græcæ Linguæ HANS GRAM og tryktes hos den ældre Joh. Jørgen Høpffner in Folio; men Værket blev ey fuldført; dog fattes ikke meere end det sidste Blad og Fortalen. Der ere neppe 30 Exemplarer deraf i Behold, men ventes at blive med første paa nye udgiven. (β) **KRISTNI SAGA** seu *Historia Religionis Christianæ in Islandiam introductæ*, Hafn. 1773 in 8vo. (γ) **GUNNLAUGI ORMSTUNGÆ SAGA**, Islandice & Latine, Hafn. 1775 in 4to. (δ) **JUS ECCLESIASTICUM Vetus Islandiæ**, Hafn. 1775 in 8vo. (ε) **JUS ECCLESIAST. NOVUM Islandiæ**, Hafn. 1777 in 8vo. (ζ) **HUNGURVAKA PALS BISKUPS SAGA**, og **ÞATTR AF THORVALDI VIDFÖRLA** seu *Historia primorum quinque Skalholtensium in Islandia Episcoporum, Vita Pauli Episcopi & Narratio de Thorvaldo Peregrinatore*, Hafn. 1778 in 8vo. (η) **VAFTHRUDNIS MÁL**, Ode Eddica, Hafn. 1779 in 4to. (θ) **SNORRE STURLESENS HEIMSKRINGLA**, udgiven ved Justits-Raad

Gerh. Schiønning og Thorlacius, Hafn. 1777 sqv. in Folio i tre Volumina, paa Arve-Printz Friderichs Bekostning. De to følgende Tomer ventes, nemlig: Sverris Saga, og hands Sønne-Søn Hagens Liv og Levnet til Aar 1264. (l) Den Jydske Lov, udgivet af Conference-Raad Kofod Ancher, Profess. Juris, paa egen Bekostning, Khvn. 1783 in 4to. (k) Desuden er under Pressen Eddæ Pars, Odas mythologicas ad Theogoniam & Geogoniam pertinentes continens.

V. Det **Botaniske Bibliothek** har først været paa Charlottenborg under Professor Oeder og Ascanius. Dernæst i Aaret 1771 blev det skænket til Universitætet, da Professor Brünniche modtog de til Natur-Historien henhørende Bøger, som endnu staae hos ham. De Botaniske Bøger bleve satte paa Universitæts Bibliothek, indtil de i Aaret 1781 bleve igien hensatte paa Charlottenborg under Opsigt af Conference-Raad Rottbøl Friis, Profes. Medicinæ. Det hele Bibliotheks Antal er omtrent 1700 Bind.

I Følge en Kongelig Forordning af Aar 1732 skal enhver Bogtrykker i Danmark og Norge, under tie Rigsdalers Straf for hvert Alphabet, levere fire Exemplarer af alt, hvad han trykker, til det Kongelige Bibliothek; deraf fik Universitæts Bibliothek eet Exemplar. Men da det dermed gik meget uordentligen til, fik Universitætet ved Reskript af Aar 1754 udvirket, at enhver Bogtrykker skal dertil levere eet og til det Kongelige Bibliothek 3 Exemplarer af alt, undtagen Ugeblade eller Aviser og gemeene Gade-Viiser.

Siden da adskillige Bogtrykkere og Forlæggere fandt paa at udelade Bogtrykkernes Navne og allene satte Forlæggernes Navne paa Skrifter, og naar man taledes da til Forlæggerne derom, saa enten kunde Forlæggerne ikke, eller vilde de ikke angive Bogtrykkernes Navne, saa at man ikke kunde faae at viide, hos hvem man skulle søge sin Regress for de udeblevne Skrifter, hvorved saavel det Kongelige Bibliothek som Universitæts Bibliothek tabte; saa blev i Aaret 1783 ved en Forordning blant andet fastsat, at ingen Bogtrykker maatte trykke noget Skrift uden at sætte

sit Navn derpaa, samt at til det Kongelige Bibliothek skulle i Stæden for tre ikkun leveres to Exemplarer og det paa Skrivpapir. Disse Kongelige Anordninger staae i nøye Forbindelser med hverandre, og den ene ophæver ikke den anden, men indeholde allene nøyere Bestæmmelser i een eller anden Henseende.

De Forandringer, som ere giorte i Henseende til Bibliothekets Bygning, ere følgende:

Udi Aaret 1776 bleve alle Skabene, hvori Bibliothekets trykte Bøger forvaredes, saasom de ey kunde rumme flere Bøger, og der var kun Plads til faa Skabe paa Væggene, alle nedrevne og Tømmeret deraf brugt til Hielp til nye Kryds-Hyller, samt alle Væggene beklædte med Hyller og Tvær-Hyller, og under Vinduerne blev indrættet til de største Folianter, paa det at Foliant-Hyllerne i Bibliotheket kunde allene indrættes til almindelige Folianter af Størrelse.

I disse nye indrættede Hyller kand Bibliotheket nu rumme over Hundred Tusinde Bind. Strax inden for Indgangen til Bibliotheket er nu ogsaa andlagt to rummelige Kamre, eet paa hver Side af Bibliotheket.

Udi det ene Kammer, som kaldes Læse-Kammeret, er andbragt en Kakkelovn, hvor der kand læses af alle Studerende fra Kl. 8 til 10 Formiddag og fra Kl. 2 til 4 Eftermiddag, undtagen hellige Dage samt Fredagen og Onsdag Formiddag. Dog saasom disse Læsetimer nu syntes for nærværende Tid [u]beqvemme, og 2 Timer vare for kort Tid for dem, der vilde læse og excerpere noget alvorligt, blev efter Forestilling af Bibliothecario under Procantzler Jansson bestemt, at Bibliotheket skulde staae aabent hver Dag i 4 samlede Timer, undtagen hellige Dage og Fredagen, nemlig fra April Maanedes Begyndelse til Septembers Udgang fra 9 til 1 Mandag, Tirsdag og Torsdag, men Onsdag og Løverdage fra 3 til 7, derimod i de øvrige 6 Maaneder alle Dagene fra 9 til 1.

I det andet Kammer staaer den Rostgaardske Donation. Naar man har passeret Bibliotheket igiennem og er kommet op til Skrankerne eller Choret, staaer alle Bibliothekets Manuscripter der, som forhen, indsluttede i Skabe. Udi hvilken Indretning

ingen Forandring er giort. Dog blive disse Skranker nu borttagne, for der at anlægge Hylder til den Thottiske Donation, saasom ingen anden beqvem Plads findes dertil i Bibliotheket.

Universitætets Bibliothecarius pro Tempore er Professor Nicolai Elert, hvis Biographie er anført i Tillæget til I. Worms Lexicon over Danske, Norske og Islandske lærde Mænd. Foruden Bibliothekariatet forestaaer han ogsaa Arbeidet ved den Danske Ordbog, som efter Kongelig Ordre udgives under Opsigt af Videnskabernes Selskab, og for samme særskildte Arbeide nyder han aarlig 200 Rdr., af hvilke Penge han dog skal bekoste alle de behøvende Skrive-Materialier, som han forbruger til denne Danske Ordbogs Udarbeidelse.

Af dette Skrift er i Aaret 1787 færdig trykt de 3 første Bogstaver. Bibliothecarii Løn er 129 Rdr. nogle Mark og Skilling.

Den aarlige Huusenleje 14 Rdr., Jordskyld af en Gaard i Kiøbenhavn 2 Rdr. og af 3 Gaarde i Roeskilde 2 Rdr. 2 Mk. 12 Skill., hvoraf han svarer til Rector Scolæ sammestæds 1 Rdr. 5 Mk. Desuden svares ham af en Jord i Kiøbstæden Store Hedinge aarlig 8 Tønder Byg efter Capitels-Taxten, af en Fælleds-Jord sammestæds 9 Skiepper Byg, af en Bonde i Ørsted otte Tønder Byg og desuden to Læs Høe, hvilke betales med 3 Rdr. 2 Mk., af en Bonde i Lyngerup tolv Rdr. aarlig Afgift efter sit Fæstebrev, af en Bonde i Bringstrup tre Tønder Byg og to Tønder Havre, og ved denne Bondes Overladelse til Stamhuset Mørup er Afgiften fastsat til sex Tdr. Byg, to Tdr. Havre og 1 Rdr., af en øde Jord i Tiørntved en Rdr. to Mark aarligen.

Disse Indkomster tilsammen beregnede udgiøre i de dyre Aar, naar Capitels-Taxten er høy, noget over 200 Rdr., men i de lette Aar noget derunder. Men da Universitætet, ved at bortforpagte det Privilegium at trykke Almanakker, fik en aarlig Indkomst af noget over et Tusinde Rdr., saa blev Bibliothecario tillagt to Hundrede Rdr. aarligen, og Famulo Bibliothecæ blev tillagt eet Hundrede Rdr. aarligen; thi tilforn havde Famulus ikkun 100 Rdr. aarligen, saa at han nu nyder 200 Rdr. aarlig i Løn. Siden har Græv Otto Thott

skiænket en Capital til Universitættet, hvoraf Bibliothecarius nyder aarligen 100 Rdr., og Famulus nyder 50 Rdr. aarligen.

Universitættets Bibliotheks-Fond er samlet af de Capitaler, som private Folk dertil have skiænket, hvoraf sal. Biskop Trellunds er den vigtigste, da han dertil testamenterede 6000 Rdr. Ligesaa hører herhen 500 Rdr., som sal. Etats-Raadinde Bartholin dertil haver skiænket. Desuden haver Bibliotheket visse aarlige Indkomster, som ved Kongelig Anordning ere samme tillagte, nemlig af hver Student, naar han indskrives ved Universitættet, og naar han stiller sig til Examen, hvilket hvert Aar kand udgjøre omtrent et Hundrede Rdr. eller noget meere. Ligesaa af den saa kaldte Studii-Skatt (som betales til Universitættet af alle Kirker i Danmark og Norge og beløber sig aarlig til 5000 Rdr.) faaer Bibliotheket 300 Rdr. aarlig.

Af disse Indkomster og ovenanførte Donationer har det nu samlet sig en Capital af ti Tusinde og otte Hundrede Rigsdaler, hvis aarlige Rente 405 Rdr. anvendes allene til at købe Bøger og vedligeholde Bibliotheket, hvortil de Studerende daglig have frie Adgang. (Prokantzl. Dr. H. F. Jansons Beskr. over Universitættets Midler og Indkomster pag. 34.)

Trinitatis eller Trefoldigheds Kirke har to Præster, nemlig: en Sogne-Præst og en Kapellan. Kongen kalder altid Sogne-Præsten; men Professorerne ved Universitættet, som Kirkens Patroner, kalde Kapellanen i Kraft af det dem givne Jus Patronatus. Ved forefaldne Vacance af Kapellaniet udvælges af Consistorio sex eller otte Kandidater for at prædikke paa Valg, af hvilke da paa Consistorio (efter holden Prøve- eller Valg-Prædiken) udvælges og per plurima vota voceres een til Kapellan, hvis Vocation underskrives af Rector Magnificus og af de øvrige Consistoriales, og derefter confirmeres af Kongen.

Sogne-Præsten har en smuk, frie Præste-Residenz, No. 47 i Store Kannikestræde næst op til Regenzen; men Kapellanen nyder Huuseleje af Kirken. Ligeledes beskikke Professorerne alle Kirke-Betienterne, som ere: en Organist, en Klokker, en Over-Graver og en

Under-Graver. Een af Professorerne er altid Procurator Templi og har Kirkens Regnskaber at besørge. Kirkens Midler ere ti Tusinde og 900 Rdr., en fattiges Capital af 3400 Rdr. See Dr. Jansons Beskr. over Univers. Midler.

Kirkens Indkomster ere Renter af Kirkens Capitaler, Stolestads-Penge og Pulpitur-Leje, som er omtrent 552 Rdr., saa og Penge af Holmens Kirkes Liigvogn. Fundatzer af adskillige Legata til Kirken og Kirkens Kapellan findes anførte i H. Hofmans Samling til publique Stiftelser Tom. IX pag. 133 til 154 og Dr. H. F. Jansons Beskrivelse over Universitæts Midler.

Ved Trinitatis Kirke haver siden dens allerførste Bygning [været] følgende Sogne-Præster:

1.) Mag. **Jens Justesen Berg** (Montanus) var den første Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke. Han var først Præst ved Regenz-Kirken; dernæst blev han Aar 1656 kalden til at være Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke. Han døde Aar 1684. Om ham kand efterlæses E. Pontoppidans Annales Tom. IV. Han har testamenteret 1000 Slettedaler i Croner, som nu er 708 Rigsdaler 2 Mk. courant, hvis aarlige Renter gives til tre Finmarkiske Seminarister.

2.) Mag. **Albert Fochsen With**, fød Aar 1640 den 20. January, blev Aar 1671 Rector ved Wordingborgs Latinske Skole, Aar 1673 Sogne-Præst ved Sverdborg Meenighed i Hammer Herred i Siælland, og siden Vice-Provst sammestæds. Aar 1684 blev han kalden til at være Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn. Døde den 29. Marty Aar 1715.

3.) Mag. **Christian Lemvig**, blev Vice-Pastor med Succession den 15. Decembr. Aar 1703, men kom ikke til at succedere som Sogne-Præst; thi han blev den 23. Marty Aar 1715 kalden af Kong Friderik den Fierde til at være Confessionarius Regius og første Hof-Prædikant. Han døde den 15. Octobr. 1724. (See om ham i Zwergs Siællandske Clericie Tom. 1, pag. 775, 776.)

4.) Mag. **Friderich Christian Rodrigetz**, fød i Kiøbenhavn Aar 1668, blev kalden Aar 1698 til Sogne-Præst i Na[k]skov i Lolland. Aar 1712 blev han Slots-Præst i Kiøbenhavn. Aar 1715 blev han kalden til Sogne-Præst til Trinitatis Kirke. Han døde den 25. April Aar 1726. (See om ham i Zwergs Siællandske Clericie Tom. 1, pag. 774.)

5.) Professor **Mathias Anchersen**, fød Aar 1682, blev Aar 1701 Rector ved

den Latinske Skole i Fridericia. Aar 1705 blev han Professor Theologiæ Designatus. Aar 1709 Professor Mathematicum inferiorum Ordinarius, Aar 1720 blev han kalden til Sogne-Præst ved Taarnbye Meenighed paa Amager, Aar 1726 til Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn og Aar 1731 til Biskop i Riber-Stift. Døde Aar 1741.

6.) Mag. **Hans Mossin**, født i Randers Aar 1680, blev kalden Aar 1706 til Sogne-Præst for Skulleløv Meenighed i Horns Herred i Siælland, derfra den 22. Juny Aar 1731 til Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn, men forflyttet den 28. April Aar 1736 til at være Sogne-Præst ved St. Nicolai Kirke sammesteds. (See meere om ham det IX Kapitel §. 1 blant Sogne-Præsterne ved St. Nicolai Kirke No. 25).

7.) Professor **Christian Langemach Leth**, fød Aar 1701 i Store Hedinge i Siælland, blev Aar 1732 Sogne-Præst til Sandeherred i Laurvigens Provstie i Norge. Derfra blev han kalden Aar 1736 den 28. April til Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn, saa og Professor Catecheseos og Theologiæ Extraordinarius. Døde den 19. Augusty Aar 1764.

8.) Hr. **Gerhard Treskov**, fød Aar 1705 den 4. July paa Lessøe i Guldbrandsdalen i Norge. Aar 1731 blev han Sogne-Præst til Bircherød Meenighed i Siælland. Aar 1765 blev han kalden til Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn, hvor han holdt sin Indtrædelses-Prædikken Festo Trinitatis, men døde efter faae Maaneders Forløb i samme Aar den 20. November.

9.) Professor og Doct. Theolog. **Christian Michael Rotbøl**, fød den 12. April Aar 1729, blev kalden Aar 1759 til Professor Theologiæ ved Sorøe Academie og Sogne-Præst i Sorøe, Aar 1760 Sogne-Præst til Frue-Kirke i Aarhus samt constitueret Stiftsprovst, Aar 1765 Stifts-Provst og Sogne-Præst ved Domkirken i Aarhus, Aar 1766 den 28. February kalden til Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn, Aar 1767 Doctor Theologiæ, Aar 1770 blev han Biskop i Wiborg Stift, hvor han døde Aar 1780 i December.

10.) Dr. **Johan Christian Schönheyder**, fød i Kiøbenhavn den 9. Augusty Aar 1742; han blev Aar 1768 kalden til Reyse-Præst med Kong Christian VII paa hands udenlands Reyse. Aar 1769 blev han Compastor ved Krist-Kirke og Aftensangs-Præst i Rensborg. Sidst i samme Aar blev han kalden til Dansk Slots-Præst ved Kristiansborgs Slots-Kirke i Kiøbenhavn og Aar 1771 den 16. April kalden til Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke. Derfra blev han Aar 1782 den [9. October] forflyttet til at være Stifts-Provst og Sogne-Præst ved Vor Frue Kirke, samt Provst i Sokkelunds Herred. Aar 1788 den 8. February blev han kalden til Biskop i Trondhiem.

11.) Hr. **Christian Holst**, fød 14. November 1731 i Trondhiem, hvor hands Fader var Krigs-Commissaire Peter Holst. Fra Trondhiems Skole blev han dimittered til Universitætet Aar 1747, blev kalden Aar 1761 til residerende Capellan ved Domkirken i Roskilde, derefter kalden Aar 1782 den [9. October] til Sogne-Præst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn.

De Gader med tilhørende Gaarde og Huuse, som ligge under Trinitatis Kirkes Sogn, ere følgende:

1) Aabenraae, 2) Adelgaden, 3) Balsam-Gaden eller Bagerens Gade, 4) Borger-Gaden, venstre Side fra Gothersgaden, 5) Store Brøndstræde, 6) Lille Brøndstræde, 7) Klærkegaden eller Skolemester-Længden, 8) Klaræboderne, venstre Side fra Kiøbmagergaden, 9) Dronningens-Gade, 10) Fiolstræde fra Volden til Rosengaarden, 11) Frideriksborg-Gaden, 12) St. Giertrudstræde, 13) Gothers-Gaden fra Volden til Borger-Gaden, 14) Helsingørs-Gaden, 15) Hiorte-Længden, 16) Lille og Store Kiøbmager-Gade fra Pusterviig, venstre Side til Klaræboderne, 17) Kokkegaden, 18) Landemærket, 19) Myntergaden fra Springgaden, venstre Side, 20) Printzens-Gade, 21) Pusterviig, 22) Rigens-Gade, 23) Rosenborg-Gaden, 24) Rosengaarden fra Fiolstræde, venstre Side, 25) Rosengaden, 26) Slippen, 27) Spring-Gaden, 28) Sølvgaden, 29) Tornebusk-Gaden, 30) Uden Porten, 31) Vognmandsgaden, 32) Voldgaden eller Nørre-Vold.

Hvorledes Trinitatis Kirke har ved en Kongelig Forordning af 2. Marty Aar 1686 faaet sit Sogneskæl fastsat efter 25 Aars og 9 Maaneders bestandig førte Tvistighed derom, dette erfarer den gunstige Læser af Anhanget til dette Syvende Kapitel.

§. 2.

Trinitatis Kirkes Fattige Skole er stiftet Aar 1727 den 26. May, og Skolens Fundatz er confirmeret af Kongen den 16. Juny næstefter, da Professor Mathias Anchersen var Sogne-Præst ved Kirken.

Kilde:

Nicolai Jonge: Kiøbenhavns Beskrivelse, Bind 2

1945. Selskabet for Dansk Kulturhistorie, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag